
LWAOW-ers melden zich aan voor de webinar op 13 december!

LWAOW Nieuwsbrief ‘Even bijpraten’

december 2023

Agenda

8 december	Dag van de historische maritieme archeologie in Nederland (15 ^e Glavimans Symposion) in Lelystad
13 december	Webinar Maritiem Nederland over Lloyd's Register
2024	
10 januari	Webinar Maritiem Nederland over Scheepsmeting
20 januari	Schervendag LWAOW 2024, informatie volgt
2 - 4 februari	Duikvaker in Houten; stand van LWAOW en Wrakduikend Nederland
24 februari	Workshop Fotogrammetrie; informatie volgt

1. Verslag onderzoek breeuwsel uit scheepswrak De Kreupel

Tijdens de workshop ‘De Kreupel’ is bij de verkenning van het wrak breeuwsel aangetroffen. Door de vindsters werd dit zo staat in het verslag in Even bijpraten van oktober genoemd *“als het spul dat in kieren gehamerd werd om een schip waterdicht te maken, wat erop duidt dat het schip wel eens veel ouder zou kunnen zijn dan we in eerste instantie dachten.”*

Een plukje van het breeuwsel heeft de RCE bij BIAX consult laten onderzoeken. Hieronder het volledige verslag van het onderzoek.

Analyse van breeuwsel uit het scheepswrak De Kreupel in het Markermeer

H. van Haaster¹

Inleiding

In het kader van het 13 provinciën-project heeft de LWAOW onderzoek uitgevoerd naar diverse vindplaatsen op De Kreupel, Markermeer. Van één locatie is een monster van breeuwsel genomen en naar BIAX gestuurd voor analyse. Het breeuwsel bleek te bestaan uit dierlijke haren. Om de soort hiervan te bepalen zijn uit het monster enkele tientallen haren geïsoleerd en met behulp van een doorvallend-lichtmicroscop met vergrotingen tot 600 maal bestudeerd. Bij de determinatie is gebruik gemaakt van enkele standaardwerken op het gebied van haaronderzoek en de vergelijkingscollectie dierlijke haren van BIAX.² Het haaronderzoek is uitgevoerd door de auteur van het verslag,

Monster van het breeuwsel.

Resultaat

Het haar was over het algemeen matig geconserveerd. Van veel haren was het karakteristieke schubbenpatroon op de buitenkant niet meer te herkennen. Op sommige haren waren op het oppervlak resten van pek of teer te zien. Desondanks bevatten een aantal haren nog wel betrouwbare diagnostische kenmerken. Op grond van het mergpatroon en de aanwezigheid van spoelvormige pigmentconcentraties in de schors van het haar, kon worden vastgesteld dat het meeste (zo niet alle) haar afkomstig is van rund.

Haren van rund (en andere zoogdieren zoals geit en schaap) werden vroeger veel gebruikt om mee te breeuwen.³ Dit was echter voornamelijk een Britse en Scandinavische traditie). In onze streken werd vaker mos of henneptouw ('werk') gebruikt. Het haar werd gekocht bij leerlooierijen waar het in grote hoeveelheden vrijkwam bij het looien van leer.

Literatuur

Appleyard, H.M. 1978: *Guide to the Identification of Animal Fibres*, Leeds.

Brunner, H. & Coman, B.J., 1974: *The Identification of Mammalian Hair*, Melbourne.

Deedrick, D.W., & S.L. Koch 2004: Microscopy of Hair Part II: A Practical Guide and Manual for Animal hairs, *Forensic Science Communications* Volume 6 (3), Washington.

Ryder, M.L., 1998: Animal Hair in Medieval Ship Caulking throws Light on Livestock Types, *Environmental Archaeology* 2, 61-66.

Teerink, B.J., 1991: *Hair of West-European Mammals*, New York etc.

¹ Senior KNA-Specialist Archeobotanie.

² Deedrick & Koch 2004; Teerink 1991; Appleyard 1978; Brunner & Coman 1974.

³ Zie bijvoorbeeld Ryder 1998.

2. Webinar Maritiem Nederland (3)

Bijdrage van Kirsten Pollé en Janneke Bos

In aansluiting op de webinars in oktober en november staan voor december, januari en februari de volgende interessante onderwerpen op het programma:

13 december 2023 over Lloyd's Register

Vrijwel alle zeeschepen hadden wel met Lloyd's te maken. Maar wat is Lloyd's eigenlijk en wat doen/deden ze? In dit webinar zullen we aandacht besteden aan de verschillende onderdelen van Lloyd's. Ook heeft Lloyd's een prachtig digitaal archief dat we via diverse onderwerpen zullen bekijken. We duiken de registers in en kijken naar gescande documenten. Op de website van Lloyd's staan diverse interessante onderwerpen die de revue passeren. Na afloop van dit webinar weet je wat je waar kunt vinden en kun je zelf aan de slag.

10 januari 2024 Scheepsmeting

In archieven vind je diverse scheepsgegevens zoals de afmetingen van het schip en de tonnage. Maar wat bedoelen ze daar nu eigenlijk mee? Hoe werd het tonnage van een schip berekend? Is een ton voor een zeeschip hetzelfde als een ton in de binnenvaart? Ook komt het lezen van scheepsbouwkundige tekeningen aan bod. Na afloop van dit webinar weet je meer van de geschiedenis van de scheepsmeting.

28 februari 2024 Digitale archieven

Er zijn vele digitale archieven die bij maritiem onderzoek bruikbaar zijn. Iedereen kent wel een website waar hij/zij veel gebruik van maakt. In dit webinar komen diverse van deze websites aan bod waaronder Marhisdata en het Nationaal Archief. Wat kun je waar vinden? Tips voor digitaal archief onderzoek.

Aanmelden voor deelname kan via e-mailadres: webinar@lwaow.nl . Vermeldt daarbij je naam en de datum/onderwerp van je gekozen webinar(s).

Enkele dagen voor het webinar krijg je een e-mail met daarin alle gegevens die nodig zijn om het webinar digitaal bij te wonen.

3. Aanpassing Arbo wetgeving, inpassing sportduiker

Bijdrage van Joop Gortemaker en Klaas Wiersma

Afgelopen augustus ontvingen wij een uitnodiging via de NOB om de LWAOW aan te melden voor een webinar aangaande ontwikkelingen rondom de Arbowetgeving.

Vanwege de vele werkzaamheden binnen het secretariaat kwam de vraag via Albert bij mij terecht om hier namens de LWAOW het voortouw te nemen.

Al in mei 2018 was de LWAOW mede ondertekenaar (met o.a. de NOB) van het verzoek om de Arbowetgeving aan te passen, zodanig dat een aantal onduidelijkheden daarin rond de sportduiker konden worden weggenomen.

Alhoewel dit onderwerp ook regelmatig ter sprake kwam tijdens onder meer gesprekken met het ministerie over aanpassingen binnen de erfgoedwet bleek het een moeizaam onderwerp te zijn, ook intern op de ministeries.

De boete die Stichting SIGNI Zoekhonden in 2019 ontving en waartegen een procesgang werd opgestart heeft uiteindelijk de zaak vlot getrokken. De boete werd behoorlijk verlaagd en de rechter concludeerde dat de wetgeving voor verduidelijking vatbaar is voor organisaties met ideële doelstellingen (zoals de AWN/LWAOW).

In 2021 werd een (intern) NOB advies geschreven met daarin de Arbo knelpunten. Dit advies staat gepubliceerd op : <https://onderwatersport.org/wp-content/uploads/2021/07/Samenvatting-advies-1.4.5-docx.pdf>

Volgende stap

De Stichting Werken Onder OverDruk, SOWD (beroepsduikers) staat in direct contact met het Ministerie van SZW als het gaat over o.a. advisering aangaande aanpassingen binnen de Arbowet en regelgeving bij het werken onder overdruk. Samen met deze stichting heeft de NOB een werkgroep samengesteld waarbinnen naast beroepsduikers ook brandweer, defensie, wetenschappelijke duikers en de sportduiksector is vertegenwoordigd.

De werkgroep moest in onderling overleg tot een gezamenlijk advies komen hoe o.a. de activiteiten van sportduikers beter inpasbaar zijn binnen de Arbowet en regelgeving.

Tot nu toe zijn details binnen deze wetgeving uitgewerkt voor beroepsduikers (bijvoorbeeld saturatie duikers zoals op platforms in de Noordzee of voor surface supplied duikers zoals die van het RCE). Maar er zijn ook uitzonderingen vastgelegd, bijvoorbeeld voor maritiem biologen en hun leerlingen en voor (sport)duikinstructeurs.

Een tweede webinar werd eind oktober opgetuigd.

Daarin kregen we te horen dat er goede vorderingen zijn gemaakt en dat er door de werkgroep een gezamenlijk advies klaar ligt dat naar het ministerie verzonden kon gaan worden.

Globaal krijgt binnen dit advies, de sportduiker een eigen status zoals ook beroepsduikers dat hebben.

Dit heeft tot gevolg dat wel beschreven moet worden hoe en wat een sportduiker eigenlijk is wat betreft opleiding, training enz.enz., maar ook wat die mag en niet mag doen onderwater en wat daarbij mag of kan worden gebruikt. Het uitgangspunt is het risico van de activiteit. Bij een hoger risico, meer voorwaarden. Bij dat laatste moet je denken aan bijvoorbeeld het verwijderen van netten van wrakken en natuurlijk ook het uitvoeren van bepaalde werkzaamheden die gepaard gaan bij het bedrijven van maritieme archeologie of maritieme biologie. De bandbreedte van het mogen en van wat je daarbij mag gebruiken moet dus vastgelegd worden.

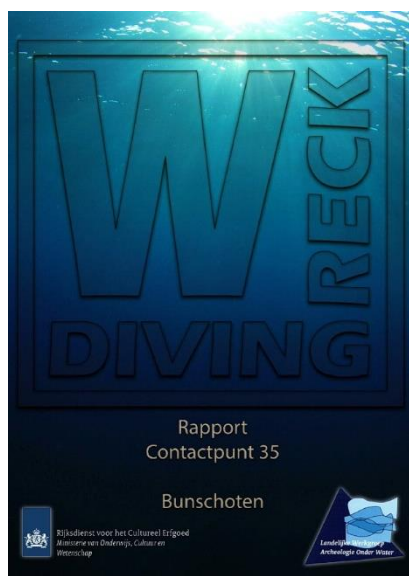
Wij zijn voor hetgeen wat ons dus te wachten staat direct betrokken bij de beschrijvingen. Omdat het daarbij noodzakelijk is om ook iemand met praktijk kennis en ervaring te betrekken, hebben we Klaas Wiersma gevraagd om ons hierbij te ondersteunen. Onze beider namen staan inmiddels bij de NOB genoteerd.

Het Ministerie van SZW houdt het gaspedaal ook ingedrukt, het advies is inmiddels geaccepteerd en de opdracht tot verdere uitwerking is ontvangen. We kunnen eindelijk gaan uitzien naar het einde van het tijdperk van allerlei onduidelijkheden voor de sportduiker binnen de Arbowet.

We zullen jullie op de hoogte houden van de ontwikkelingen via even bijpraten en weten jullie te vinden voor advies.

4. Derde rapport Basiscursus Maritieme Archeologie 2022 gehonoreerd

“*Wreckdiving Rapport Contact 35 Bunschoten*” is het verslag van Sido Douma, Paul Wigger, Tibor van Veen en Tim Kauling opgesteld voor het afronden van de Basiscursus Maritieme Archeologie 2022. Het rapport behandelt de werkwijze en waarnemingen die zijn gedaan tijdens

het veldonderzoek op het wrak 35. Aanvankelijk was gekozen voor de op elkaar liggende wrakken 34 & 35. Door de slechte weersomstandigheden op zaterdag 9 april werd besloten alleen wrak 35 te onderzoeken. De op zaterdag verkregen gegevens vroegen om een herziening wat door de groep ertoe bracht mede door het slechte zicht onder water een werkplanning op te zetten om zondags de werkzaamheden voor het onderzoek opnieuw uit te voeren.

Voor het in beeld brengen van het wrak is gebruik gemaakt van fotogrammetrie wat door de instructeurs als prijzenswaardig avontuur werd gezien. Ook hier werkte het slechte zicht onder water niet mee. Uiteindelijk werd wel een bruikbaar beeld verkregen.

Voor de rapportage werd afgeweken van het in de theorie besproken twee-lus concept. De gekozen rapportage vorm met daarin veel aandacht voor veiligheid toont dat drie van de groepsleden zich ook bezig houden met duikopleiding.

De afwijkende verslagvorm heeft geen afbreuk gedaan aan de leesbaarheid van het rapport. De instructeurs hebben het verslag met ruim voldoende beoordeelt.

Activiteiten van de LWAOW worden ondersteund door:

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Periplus Archeomare

Maritiem

Baars-CIPRO
Civil Engineering
Professional Diving

Stichting ter Bevordering van de
Onderwater- en Scheepsarcheologie